

Hivatalos bíráló

Dr. Zódi Zsolt „Platformjog. Elméletek és hatályos jogszabályok”

című MTA nagydoktori értekezéséről

Dr. Zódi Zsolt nagydoktori értekezésének hivatalos bírálatára vonatkozó felkérést 2024. december 5-én, a konkrét kéziratot még az ünnepeket megelőzően vettem kézhez. Az MTA Doktori Szabályzat 37.§ (2) bekezdése értelmében három hónapon belül kell elkészíteni a hivatalos bírálatot, melynek a most megküldött dokumentum eleget tesz.

Ugyanezen szabályzat 37.§ (3) bekezdése szerint „(3) A hivatalos bíráló bírálatában részletesen értékeli a doktori mű tudományos eredményeit, annak újdonságát, érdemeit és hiányosságait, valamint azt, hogy hiteles adatokat tartalmaz-e. Ennek alapján tételesen nyilatkozik arról, hogy a mű mely téziseit fogadja el új tudományos eredményként, és melyeket nem, végül hogy a doktori művet nyilvános vitára alkalmasnak tartja-e, avagy nem. A bírálónak bírálatában a doktori cím odaítéléséről még nem kell nyilatkoznia, erre csak a nyilvános vita végén kerül sor. A bírálónak jogában áll, hogy az egyes tézisekről és a mű elfogadásáról alkotott véleményét a nyilvános vita során megváltoztassa, és erről a vita végén nyilatkozzon.”

A fentiekre tekintettel az alábbi opponensi véleményt fogalmazom meg. Észrevételeimet három fő részre osztom. Elsőként általános gondolataimat összegzem (I. alpont); melyeket a monográfia hipotézisével, célkitűzéseivel kapcsolatos megfigyeléseim követnek (II. alpont). Végül a III. alpontban a könyv valamennyi fejezetét illetően egyedi észrevételeimet teszem meg. A jelen bírálat rengeteg pozitívum mellett a „hiányokra” is fókuszál. Ez semmi esetre sem jelenti azt, hogy ne lennék rendkívüli módon optimista a szerző eljárásának következő lépését illetően. Erre vonatkozó állásfoglalásomat a recenzió legvégén fogom megtenni.

I. Általános észrevételek

A platformok korunk internetes társadalmának agorái. Itt zajlanak a legkülönbözőbb társas érintkezések digitális változatai, mind nagyobb mértékben átvéve az offline, fizikai világ kapcsolati rendszerének a szerepét. Az ezen élethelyzeteket és jogviszonyokat érintő szabályok iránti igény nem is lehetne épp ezért nagyobb. A platformgazdaság „népszerűségét”, közbeszédben való szereplését a generatív mesterséges intelligencia – amely éppen Zódi Zsolt kéziratának lezárásakor lépett elemi erővel színre az olyan alkalmazások, mint a Midjourney, Stable Diffusion és mindenekelőtt a ChatGPT megjelenésével – elhalványítja. Ugyanakkor a jogszabályi környezetben nincs az a technológiai újítás, ami akkora változásokat hozott volna az elmúlt húsz évben – tágabban nézve, a platformok világának megágyazó internet három és fél évtizedes múltjában –, mint a „platformjog”.

Kutatási szempontból nem is lehetne izgalmasabb a terület. Szükségképpen *komparatív*, mivel a vonatkozó joganyag, joggyakorlat és gazdasági környezet több országban koncentrálódik (különösen az Egyesült Államokban, de az Európai Unió, most már tőle különváltan az Egyesült Királyság, és egyre nagyobb mértékben Kína sorolható ide), amely országok történeti hagyományai és hatályos jogi keretei ráadásul jelentős eltéréseket mutatnak. Szükségképpen *multidiszciplináris*, mivel a platformokra vonatkozó jogszabályok nem önmagukban valók – sokkal inkább reflexiók társadalmi, gazdasági, sőt bizonyos értelemben erkölcsi/etikai kérdésekre. Valamint szükségképpen *multifokális* magán a jogon belül is, mivel egyetlen jogág sem vindikálhatja magának a jogot, hogy leszabályozza a platformkörnyezet valamennyi kérdését, azonban valamennyi jogág jól teszi, ha részletesen foglalkozik azokat. E három jellegzetességből Zódi Zsolt kötete legalább kettőnek tökéletesen megfelel.

A fentiekből is eredhet egy olyan általános félelem, hogy a platformokra vonatkozó joganyag megértéséhez „generalista” tudás kell, vagyis nem lehet a platformokat csak szűk keresztmetszeten belül értelmezni. A jelen véleményt szerzői jogászként írom, s merem állítani, hogy a platformok egészére jól rálátok; mégsem kutatom azok minden szegmensét (számos, kifejtést nem igénylő okból). Kevés ilyen „generalista” van hazánkban, de ha valaki rákérdezne, ki talán a legismertebb közülük, akkor – úgy gondolom – a válaszadók jelentős része Zódi Zsoltot mondaná. Fogalmazhatunk úgy is, hogy nehéz lenne elképzelni, hogy a jelen recenzió tárgyát képező kötet mástól származhatna. Olyannyira, hogy ehhez hasonló, generalista célkitűzések mentén kidolgozott kiadvány sem nagyon készült eddig Magyarországon. Az egyetlen, érdemben összevethető kötetet pedig részben épp Zódi Zsolt társ-szerkesztette.¹

A most elemzett kiadványra az MTMT-s rekord szerint mindeddig két idézés érkezett.² Ez egyrészt valótlan (nem hibáztatva a szerzőt, akinek talán a feladata lenne az MTMT naprakészen tartása), mivel legkevesebb három további forrást ismerek, amely idézi a könyvet, és még számos forrás lehet, amelyet magam sem olvastam. Másrészt érdemes a kötetet tágabb spektrumból vizsgálni. A benne található elemzések egy részét Zódi Zsolt már korábban publikálta önálló tanulmányok formájában. Én ezt pozitívumnak tartom: a kötet egy organikus fejlődés része, s mint ilyen, rendszeres szerkesztői recenziók tárgya volt már folyóiratok szintjén. Organikusan ágyazódik be a tudományos életbe, vagyis korunk tanulmány- semmint könyv-centrikus tudományában semmi meglepő nincs abban, hogy a cikkekre jóval több idézés érkezett. Amit mindezzel mondani szerettem volna, nem más, mint hogy a vizsgált kötet a magyar jogtudomány szempontjából alapvető fontosságú. Mint látható lesz, kivetnivalót is csak keveset lehet benne találni, de erről majd később.

Végül még egy általános megjegyzés. A kötet annak ellenére is releváns 2025-ben, hogy bár 2022. november 30-a került megadásra lezárásként (sőt, valahol a műben mintha egy elejtett 2022 március is szerepelt volna), de a jogszabályi környezet éppen azóta kevesebbet változott. Fogalmazhatunk úgy is, hogy a kötet jókor érkezett – a zeniten már túl volt a környezet normatív átalakulása, vagyis a szabályozásról korhű képet festett Zódi. Az, hogy a jövő a működés vizsgálatáról kellene, hogy szóljon, más kérdés. Tény,

¹ Török Bernát - Zódi Zsolt: Az internetes platformok kora, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022.

² Lásd: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication:33814652>.

hogy a kötet erre nem vállalkozott, talán nem is vállalkozhatott, néhány megjegyzésen kívül ezt nem is kívánom kritikaként megfogalmazni.

II. Hipotézis, célkitűzések

A dolgozat egyik hipotézise (vagy alapgondolata, ahogy a szerző írta), hogy „a platformokra vonatkozó régi jog, amely még a platformok előtt keletkezett (az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv, az USA-beli CDA 230, illetve a DMCA 512 szakasza, illetve különféle ágazati szabályok, beleértve a GDPR-t), sok ponton elavult, sőt válságba került”.³ A hipotézis általános tartalmával – ide értve mindkét megállapítást („elavult” és „válságba került”, melyek részben ok-okozati összefüggést mutatnak, s mint ilyen akár egybevonhatók is lennének) – *maradéktalanul egyetértek*. (Apróság csupán: a GDPR a platformkorszak szülötte, nem előzi azt meg – sőt, implicit módon a szerző által említett „ágazati szabályok” mind ilyenek. Ugyanakkor vegyük úgy, hogy a szerző azt állítja, hogy már ezen platform-kori normák is válságba kerültek. Ha valóban ezt kívánta állítani, akkor ezt is helyesnek látom.) *Hipotézisnek ennél jobb nem is nagyon kell*. Feltételezi a „rég” jog pontos ismeretét, a platformok mindennapi rezdüléseinek az észlelését és azt a képességet, hogy a folyamatos fejlődésre reagáló, konstruktív kritikát fogalmazzon meg, sőt javaslatokat is tegyen a szerzője. A kötet ezen ígérete, mint majd láthatóvá válik, világos kielégítést nyert.

A következő hipotézis, hogy létezik egy „platformjog”. Nem magától értetődő ez a kérdés, hiszen ilyen törvény sehol a világon nem született még. Másként mondva nem létezik kodifikált platformjog – olyan, mint ami a magánjog, a büntetőjog vagy az eljárásjogon belül létezik semmi esetre sem. Jómagam pragmatikus álláspontot képviselek. Jó ideje értelmét veszítette a szűk jogágakba vetett hit. A jelen kötet által is felhozott területek közül talán még a munkajog világa a legjobban lehatárolható, de az olyan területek, mint a közjogias adatvédelem vagy magánjogias szerzői jog sem kizárólag egy forrásból/normából táplálkozik. Épp a digitális technológiák előretörésének köszönhetően ezek a területek egyértelműen keresztülfekvő joganyaggá váltak. Ha ilyen irányból közelítünk, úgy világos, hogy a platformjog is egy hibrid jog. Számos olyan részkérdésre kiterjedhet, amelyet önmagukban véve máshová sorolnánk. A jogterületek összefonódása azonban a központi mozgatórugóknak, a globális piaci szereplő *üzleti modelljeiben tetten érhető dinamikák* és a szerző által is elemzett *kontroll-mechanismusok*, valamint a mindezekre adható *jogi válaszok átfogó* – vagyis generalista, semmint specifikus – *jellege* igazolja a „platformjog” létezését. Még akkor is, ha mindezt csak korlátozott mértékben tartom egyáltalán relevánsnak. Hívószónak legalább annyira izgalmas, mint a sportjog. Ám ennél talán nem is több. Ezzel együtt is kiváló tömörítő szó, amelynek használata tökéletesen megfelel a célnak, és amelyet örömmel elfogadok.

Zódi Zsolt következő hipotézise szerint „az új platformjognak a középpontjában a platformhalalom (platform-power) megzabolázása, a felhasználóvédelem áll, bár maga a jogi szabályrendszer természetesen nem kizárólag ilyen szabályokból áll össze”.⁴ E

³ Zódi Zsolt: Platformjog. Elméletek és hatályos szabályok, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2023, p. 10.

⁴ Zódi (2023) 11.

megállapítás három fő téziséből áll, az utolsót illetően épp az előbb tettem részletes megállapításokat, erre már nem térnék ki. A másik két tézis közül explicit jelenik meg a platformhatalom felhasználó-orientált korlátozásának az igénye, másrészt implicit módon az, hogy a platform egy hatalom, ami kontroll-mechanizmusra épül. A felhasználóvédelmi megzabolázás gondolata teljes mértékben támogatható. Ha a jogra, mint egyensúlyozó eszközre, gondolunk, akkor *a platformjog nem szolgálhat más célokat!* A többnyire észak-amerikai – és egyre nagyobb számban kínai – fejlesztésű szolgáltatások ugyanis „felforgató” jelenségek, amelyek nem csak általában véve alakították át az addigi társadalmi (és üzleti) kereteket, de egyben új egyensúlyi bizonytalanságokat is szültek. A gazdasági realitások változásait a jognak – legalábbis piacgazdasági keretek között – csak részben kell felügyelnie. Az, hogy a print sajtó megszenvedi a platformok korát, bár sokak számára sajnálatos (a jelen sorok írója bizonyosan szenved ettől), ám nem egyedülálló, és nem biztos, hogy megakadályozandó jogi eszközökkel. Viszont lassítható/kiegyensúlyozható. Így semmi esetre sem építhetnek monopóliumokat az új piaci szereplők sem, rájuk nézve is alkalmazni kell a meglévő, például versenyjogi, előírásokat. Ha mások műveinek a felhasználásán alapuló üzleti (például streaming) modellt építenek, úgy ildomos e művek felhasználására előzetesen engedélyt kérni a szerzői jog általános szabályai szerint. Ugyanakkor jellegükből kifolyólag talán ennél többre is szükség lehet – ezt példázzák kiválóan a DSA vagy épp a DMA előírásai. E térben pedig a felhasználóvédelem paradigmatis hangúlyozása helyes döntés.

A kötetten végighúzódik az a tézise a szerzőnek, amely a platformot mint „kontrollmechanizmus” vagy „algoritmikus koordináció” írja le. Zódi ezen tézisért részben el tudom fogadni. Amiért hezitálok, az az, hogy ezzel a megközelítéssel a szerző alapvetően a platformoperátorok társadalomszervező és társadalom-befolyásoló „magatartásaira” fókuszál, ugyanakkor a platformok mindennapjai nem merülnek ki kizárólag ennyiben. A platformot vállalkozások üzemeltetik, sajátos üzleti, szervezetszociológiai és versenyjogi logika mentén működnek. A platform nem csupán cél, hanem egy entitás is. A Google keresőmotor nem csupán kontrollálja az információáramlást, de bevételt is termel az Alphabetnek. Az online tartalmegosztó szolgáltatók nem csupán végfelhasználói tartalmakat tesznek elérhetővé (vagy távolítanak el), de – legalábbis elvileg – működésük biztosítása céljából engedélyeztetni kötelesek a tartalmakat. Zódi megközelítése dicséretes, de jelenlegi formájában eltekint attól, hogy a platform nem önmagában álló jelenség, hanem kitett a hatályos jognak. Értelemszerűen a hatályos jogi keretek változnak, és a fentiek szerint válságban vannak, de ettől még így vagy úgy, de léteznek. A platform ezért megítélésem szerint nem csak kontrollmechanizmus, de jogok és kötelezettségek alanya és címzettje is egyben. Ez utóbbi nézőpont sokkal közelebb áll egyebekben a tiszta jogi megközelítéshez – még ha érthetően nem is ad világos választ arra, hogy a régi jog miért került válságba. Ez utóbbi – nagyon is helyesen – a Zódi álláspontjában képviselt megerősödő hatalmi szerepkör sajátosságainak köszönhető. Összefoglalóan úgy látom tehát, hogy a platform alkalmazott fogalma ugyan tovább lett volna mélyíthető, ám a monográfia céljainak tökéletes megfelelt.

Részben tudok csak egyetérteni a szerző önkritikus megjegyzésével, miszerint az alapjogias nézőpontot némiképp háttérbe tolja.⁵ Praktikusan ugyanis nem ezt teszi – milyen szerencse! Egyrészt direkt módon is vizsgálja e kérdés számos szegmensét;⁶ másrészt indirekt módon számos vizsgált speciális kérdésnek vannak konkrét alapjogi vonzatai is. Erre kiváló példa a szerzői jog, amely – mint már magam is említettem – alapvetően magánjogias jogterület, azonban messze nem az. Napjainkban nemcsak tényként, de egyfajta mozgalomként is előtérbe került a szellemi tulajdonjogi „alkotmányos” kereteinek az erősítése.⁷ Sőt maga a szerző elemzi a CDSM irányelvet. Tény, összhangban önkorlátozó megjegyzésével, megerősíthetem, hogy valóban „maradt még benne” egy kevés. Zódi nem vizsgálta az azt megérdemlő mélységben azt az egyébként nagyon látványos párhuzamot, ami a platformok gazdasági, alapjogi és általában vett kontroll-funkciójának ötvözte, vagyis ami a CDSM irányelv 17. cikkének mélyrétegeiben megjelenik. Nevezetesen azt, hogy az irányelv 17. cikk (1) bekezdése a platformok (pontosabban az adott norma szóhasználatával élve online tartalommegosztó szolgáltatók) engedélykérési / díjfizetési kötelezettséget, a 17. cikk (4) bekezdése az előbbiek elmaradása esetére előírt tartalommoderálási mechanizmust, avagy a 17. cikk (1) és (4) bekezdéseiben foglaltak elmaradása esetén beálló közvetlen felelősséget, valamint a mindezeket kiegészítő, a végfelhasználókra fókuszáló, a 17. cikk (7) és (9) bekezdésében helyet kapó alapjogvédelmet ötvözi.⁸ Mégis, mindezek ellenére úgy látom, hogy Zódi indokolatlanul írta, amit írt: a kötet a platformhoz alapjogi nézőpontból közelítők számára is rendkívül hasznos irodalom lesz.

Végül egy rövid megállapítás: a kötetből négy olyan kérdéskör maradt ki, amelyek helyet is kaphattak volna benne: a TikTok, a geopolitika, a Global South és az empíria. Teljesen vállalható, hogy Zódi az utóbbi hárommal nem foglalkozott: végső soron a kézirat lezárásakor a legújabb normákat illetően viszonylag kevés volt a gyakorlati ismeret; tény, a régi rendre nézve rengeteg empíria áll a rendelkezésünkre. Mindezek ellenére elfogadom, hogy Zódi csak a bírói gyakorlatra, semmit az egyéb társadalomtudományok által elemezhető tapasztalatokra vagy a szerződéses gyakorlatok érdekességeire fókuszált (mégoly kitett kérdésekben is, mint a szólásszabadság vagy a jogellenes tartalmak megosztása). Másrészt érthető, hogy a kötet földrajzi fókuszába a Global North került. Ugyanebből következhet, hogy a geopolitika sem kap érdemi szerepet⁹ – habár tény, hogy a Global North nagyhatalmai között is komoly feszültségek alakultak ki (erről azért a Cambridge Analytica botrány vagy a Glawischnig-Piesczek ügy okán említést tett Zódi). Talán a TikTok kihagyása lett volna világosan pótolható. Zódi rendre a Facebookra utal (majdnem azt írtam, hogy rúg bele); ami jogos és mégsem teljesen az. Tény, hogy a Facebook (és az ugyancsak a Meta által tulajdonolt Instagram) az egyik legfontosabb globális platform, ám sokat veszített ebből a szerepéből, és a TikTok körüli kihívások vizsgálatán keresztül világosabban megérthettük volna a platformszabályozás

⁵ Zódi (2023) 13.

⁶ Legszűkebben nézve lásd: Zódi (2023) 29-30, 126 et seq, 136 et seq, 238-240.

⁷ A fenti mondatot épp Lisszabonban írtam. Az itteni egyik jogi karon (Católica Lisbon) külön chair foglalkozik a „digital constitutionalism” kérdésével, annak szerzői jogi vetületeire is reflektálva.

⁸ Holott e tekintetben viszonylag széles magyar jogirodalmi bázis állt volna rendelkezésre Lábod Péter, Grad-Gyenge Anikó, Harkai István vagy épp a jelen bíráló írásai tükrében.

⁹ Meglepő módon nem igaz ez a monográfia utolsó két oldalára, ahol már előkerülnek az USA-Kína versenyzésével kapcsolatos tapasztalatok vagy a despotikus rendszerek veszélyei.

geopolitikai vetületeit. Ez ráadásul a legújabb Trump kormányzat platformokkal kapcsolatos inkonzisztens magatartását is új megvilágításba helyezhette volna.

Összefoglalóan elmondható, hogy Zódi Zsolt értekezésének hipotéziseivel alapvetően egyet tudok érteni, és azokat helyes kiindulópontnak tartom az értekezés további részeire nézve.

III. A dolgozat struktúrája

A monográfia struktúráját izgalmasnak és helyesnek tartom. Négy részből áll, mely a módszertan – elmélet – régi rend válsága – új platformjog logikán épül, szisztematikus/didaktikus megközelítés, amely a vizsgált kérdéskör alapos megismerését lehetővé teszi. A továbbiakban valamennyi fejezetről szeretném kifejezni észrevételeimet.

III.1. Az 1. fejezettel kapcsolatban leszek a legrövidebb. Egy vizsgált kérdéskör történelmi előzményeinek megismerése mindig szerencsés. Az itt leírt fejlődési utak szelektívek, ám ezt Zódi megindokolja. Korábban kifejtett álláspontomnak megfelelően talán szerencsés lett volna még egy TikTok alfejezetet is írni. Illetve egy apró észrevétel: megítélésem szerint hasznosabb lett volna, ha az 1.2. alfejezettel kezd a szerző. Egy tömör felvezetőként jobban működött volna, melyet a kiválasztott platformok fejlődéstörténete követhetett volna. Illetve összességében talán indokolt lett volna ezt a fejezetet egy operatív platformfogalommal zárni – végső soron a DSA is kísérletet tett erre.¹⁰ A DSA későbbi elemzése világossá tette, hogy ezt a normát a szerző ismerte a kézirat lezárásakor; érdemes lett volna erre itt is reflektálni.

III.2. A 2. és 3. fejezet a platformfogalmat és a kapcsolódó elméleti keretrendszert mutatja be, Zódi korábbi munkáit rendszerezve egybe. A korábbiakban kifejtettek szerint részben másként látom a platform fogalmát, de a Zódi által kifejtett álláspontot el tudom fogadni a monográfia célja szempontjából. Legfeljebb hozzáteszem, hogy a kötet a későbbiekben maga is kilépni tűnik ebből a keretrendszerből. Egyrészt – már a 3. fejezetben – Zódi az algoritmikus irányítást csupán mint a platformok egyik újítása, jellegzetessége jelöli meg. Némileg logikátlanak tűnik ezt a körülményt két szinten is elemezni, összességében inkább ez utóbbi, 3. fejezetben képviselt álláspontot érzem magamhoz közel. Olyannyira, hogy amikor a szerző a 6.3. alfejezetben¹¹ részletesen ismerteti a Google-lel szemben indított amerikai versenyjogi eljárást, maga tűnik ennek igazolást adni. Bár a jogvita „egyfajta” kontrollról szól, ám a konkrét kereset nem a Google ügyfeleinek kommunikációja feletti általános ellenőrzést támadja, hanem a versenyt korlátozó üzletpolitikának a kritikáját adja.

Ezen felül még egy apróság: a 3.2. alfejezetben foglalt platform tipológia némileg elavult, az ennek alapjául szolgáló források nem maiak. Érdemes lett volna megfontolni némileg

¹⁰ DSA 3. cikk i) és keresőmotorok esetén j) pontok.

¹¹ Zódi (2023) 146-152.

árnyaltabb, a források megszületése óta eltelt idő körülményeihez jobban igazodó tipizálást és példákat megadni.

III.3. A 4-5. fejezet az Egyesült Államok és az Európai Unió „régí”, bár talán helyesebben „eredeti” platformokra – illetve ismét csak helyesebben közvetítő szolgáltatókra – vonatkozó szabályozásának tömör összefoglalását adja előbb általánosságban, majd ágazati szinten. A 4. fejezetben kifejtett elemzés logikus és tiszta, elengedhetetlen ahhoz, hogy a szerző az általános, majd különösen az ágazati normák „válságát” kibonthassa. Ezen a helyen érzem ugyanakkor ismét, hogy bár a válság ténye nehezen tagadható, azonban az empirikus vizsgálatok ismertetése nélkül annak teljes egészében történő megértése nem válik lehetővé. Ugyancsak visszatérve ahhoz, hogy jómagam szerzői jogi oldalról közelítem a kérdéskört, nem tudom nem megemlíteni, hogy a szerzői jogi részkérdések az 5.5. alfejezetben foglaltaknál jóval mélyebbek, a leírt anyag csak a felületet kapargatta meg. Általánosságban azonban azt kell rögzíteni, hogy az 4-5. fejezetben ismertetett dinamikák kiválóan megágyaznak a következő nagy szerkezeti egységben látható elemzésnek, egyszersmind korunk (2025!) válságjelenségeinek.

III.4. A kötet 6-10. fejezetből álló harmadik része tartalmazza a szerző önálló kutatásainak a lényegét, melynek alaposabb áttekintése indokolt.

A 6. fejezetben található, az amerikai jogalkotási fejleményeinek a részletes bemutatása hiánypótló a magyar jogirodalomban.¹² Ezzel együtt sem teljes: a szerzői jog világából legalább még egy norma, a CASE Act,¹³ amely a csekély súlyú szerzői jogviták alternatív vitarendezési formáját vezette be, hiányzik. A platformok világában számtalan olyan csekély súlyú jogsértés ismert, amely az ezen norma által életre hívott fórum előtt tárgyalható. Tény, a CASE Act ismerete nem elvárt a magyar jogászok körében, annak súlya ugyanis világosan elenyésző a hazai – sőt, a gyakorlatban az amerikai – jogászok számára is. Ugyancsak észlelhető ebben a fejezetben az, amire már korábban utaltam: látványos a Facebook kiemelése, mint potenciális „rossz rendőr” a platformok világában. Problémák azonban nem csak ezzel a szolgáltatóval lehetnek; épp ezért talán jobb lett volna több példához nyúlni az érvek kidolgozásakor.

A monográfia 7. fejezete visszatér az európai kontinensre. Dicséretes ismét a komparatív megközelítés, annak ellenére is, hogy Zódi nem teszi világossá, miért azokat az országokat ismerteti, amelyeket. Ezzel együtt is ez az elemzés ugyanúgy hiánypótló a magyar jogirodalomban, mint a 6. fejezet tartalma. A CDSM-irányelv (7.2.1. alfejezet) vizsgálata – elnézést a beszűkült látásmódért – ismét csak lehetett volna mélyebb, melyet ugyanakkor a hazai jogirodalom léte is indokolt volna. Végül még egy apróság: a 7.2. alfejezet címe és konkrét tartalma eltér egymástól; tény, hogy a konkrét megvalósítás nagyon helyes, vagyis csak a címet lett volna érdemes a pontos tárgykörökhöz idomítani.

¹² Apró kritika, hogy az amerikai törvények hivatkozásai nem tekinthetők kellően pontosnak.

¹³ Copyright Alternative in Small-Claims Enforcement Act of 2020, 134 Stat. 2176. Lásd: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-116publ260/pdf/PLAW-116publ260.pdf#page=996>.

A 8. fejezet hűen tükrözi, hogy a kézirat lezárásának végfázisában született. A DSA szövegtervezetét Zódi akkurátusan és logikusan ismerteti. Ez a rész kevésbé tudományos, inkább leíró, ám a kötet szempontjából elengedhetetlen.

És végül a 9. fejezettel Zódi elér a kötet de lege ferenda álláspontjának ismertetéséhez. A monográfia egyértelműen legérdekfeszítőbb eleme, hogy a platformjogot közelről ismerő szerző miként látja a jövőbeli realitásokat és lehetőségeket. A fejezet módszertani megfontolásokkal kezdődik, melyek közül egyértelműen kiemelhető a platformjog jogrendszerbeli elhelyezésének a kérdése. Az a következtetés, miszerint van „általános” és van „különös” platformjog, utóbbi a gazdasági és az alapjogi elemekre bontható, logikusan következik a szerző korábbi álláspontjából; és e logikával a kötetben eddig eljutó olvasó világosan azonosulni tud. A kézirat lezárása óta eltelt idő csak tovább látszik erősíteni ezt az álláspontot; különösen az AI Act tükrében igaz ez. Zódi másik állítása, miszerint az új platformjognak alapvetően három jellegzetessége és egy következménye van, ugyancsak teljes mértékben helytálló, és hiteles igazolása a terület rezdüléseit értő szakember felkészültségének. Nem fér kétség ugyanis ahhoz, hogy a szerző helyesen látja, hogy az Európai Unió elment az ex ante / megfelelőségi szabályozás irányába. Különösen a DSA – illetve a kézirat lezárása óta megszületett AI Act – alapján fennálló transzparencia és egyéb compliance követelmények érdemelnek figyelmet, amelyek teljesítése előfeltétele az unión belüli üzletvitelnek, teljesen új irányba tolta az elektronikus kereskedelmi szolgáltatásokat. A társ- és önszabályozás logikája tökéletes észrevétel – ahogy a szakirodalom is ismerteti, napjainkban már nem csak „*regulation of platforms*”, de *regulation „by”* és *„with platforms”* is létezik. Ide értve az olyan öszvér megoldásokat, mint a best practices, code of conduct stb. dokumentumok elfogadása. Ez a komplex szabályozási környezet pedig, mutat rá Zódi helyesen, az online modellek működését is nagyban befolyásolják, mind a gazdasági, mind az alapjogi vetületeket érintően. Végül a harmadik nagy észrevétel a „technológia szabályozás és szabályozás technológiával” dichotómia, amely ugyan végső soron következik az előbbi, második körülményből, ám mégis képes önálló relevanciára szert tenni. A Zódi által tett végső következtetés, miszerint ezért a platformszabályozás egyben felhasználóvédelem is, végső soron igaz. A korábbiakban általam is kifejtett nézőpont logikája szerint a szabályozásnak egyfajta egyensúlyt kell képeznie, a platformhatalom túloldalán található szereplők, jelesül a gyengébb érdekpozícióban lévő személyek, a felhasználók/fogyasztók érdekeinek a hangsúlyozásával. A 9. fejezetben ily módon összegzett állítások megítélésem szerint tehát Zódi eredetileg kifejtett hipotéziseinek hiteles igazolását adják, és ezt összességében el tudom fogadni.

Végül a monográfia utolsó fejezete a jövőbe tekint, mind általános, mind szektorspecifikus észrevételeket megfogalmaz. A területet ismerő kutatóként egyet kell értenem a főbb megállapításokkal. Ugyanakkor a magánjogi alfejezetet nem érzem kellően kimunkáltként. Az adatvagyon kérdéskörének fontossága vitathatatlan, de hogy szinte csak ennyi lenne a magánjog/versenyjog/fogyasztóvédelem valós jövője, abban erősek a kétségeim. E területen belül nem kapott kiemelt figyelmet a szerzői jog sem, holott ezt a területet a kiadvány korábban az egység szerves elemeként visszatérően vizsgálta. Ez azért problémás, mert a szerzői jog világára kevésbé igaz az „adatvagyon” fogalmának a dominanciája, semmint a hozzáférési (access) jogok előretörése, és az ezek fölötti kontroll kérdése. Sőt, kissé meglepő módon a szerzői jog is az alapjogi elemzések középpontjába

került; ezek ismertetése is elmaradt. Ez azonban tulajdonképpen apróságnak is tekinthető, ha a kérdést szélesebb spektrumról vizsgáljuk. Összességében a záró fejezetben kifejtett álláspont az elmúlt néhány év fejlődése tükrében stabilan helytállónak mutatkozik.

A fentiekben kifejtettekre tekintettel Zódi Zsolt dolgozatának nyilvános védeésre bocsátását a legnagyobb örömmel támogatom.

Szeged, 2025. március 3.

Prof. Dr. Mezei Péter